

# ANALIZA KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW POGÓRNICZYCH – STUDIUM PRZYPADKU

## 4.1 WPROWADZENIE

Każda eksploatacja kopalin użytecznych niekorzystnie oddziałuje na środowisko, a w konsekwencji wywołuje skutki szkodliwe lub uciążliwe dla człowieka. W większości przypadków istnieje jednak konieczność działalności gospodarczej na ściśle określonym obszarze produkcyjnym, która wymusza przekształcenia środowiska przyrodniczego. W przypadku eksploatacji węgla kamiennego taką koniecznością jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju [1].

Działalność górnicza powoduje negatywne zmiany w środowisku najczęściej określane szkodami górniczymi. Na skutki działalności górniczej narażone są zarówno litosfera i hydrosfera jak również atmosfera i biosfera.

Najczęściej mamy do czynienia z różnego rodzaju odkształceniami powierzchni ziemi tzw. degradacją oraz zniszczeniami w obiektach i infrastrukturze na terenach górniczych lub w ich bliskim sąsiedztwie.

Górnictwo oddziałuje na elementy środowiska w sposób bezpośredni i pośredni. Wpływ bezpośredni to głównie zajmowanie terenów rolnych, leśnych i rekreacyjnych pod kopalnie i składowiska odpadów. Oddziaływanie pośrednie to szeroko rozumiane wpływy eksploatacji górniczej, w tym przekształcenia geomechaniczne, degradacja gleb, zanieczyszczenia wód i atmosfery.

Na obszarze województwa śląskiego dominują tereny poprzemysłowe i zdegradowane związane z górnictwem i przemysłem przeróbczym. Najczęstszymi przyczynami degradacji jest zanieczyszczenie chemiczne oraz degradacja morfologiczna tj. deformacja powierzchni lub elementów ukształtowania terenu. Degradacja chemiczna może mieć wpływ na jakość środowiska oraz na zdrowie ludzi natomiast degradacja fizyczna może obniżać możliwości realizacji funkcji gospodarczych [2].

Przekształcanie terenów poprzemysłowych przez przydzielanie im nowych funkcji gospodarczych, przyrodniczych czy rekreacyjnych stanowi wyzwanie dla całego regionu, w szczególności dla wszystkich poziomów administracji, oraz stwarza realną alternatywę dla zajmowania przez produkcję kolejnych terenów zielonych. Przekształcanie terenu musi być poprzedzone działaniami rekultywacyjnymi, które mają na celu podniesienie zdolności terenu do przyjęcia nowych funkcji. Rekultywacja może obejmować oczyszczanie oraz usuwanie pozostałości po infrastrukturze znajdującej się na terenie, a także może polegać na

odtworzeniu tej infrastruktury.

Problem przekształcania terenów przemysłowych i zdegradowanych ma w chwili obecnej znaczenie w całej Unii Europejskiej ze względu na konieczność ochrony gleb, powierzchni ziemi i wód. Względy te znalazły swoje odbicie w zapisach wymogów formalnoprawnych na szczeblu unijnym, zatem obowiązują kraje członkowskie UE.

Także gminy wykazują duże zainteresowanie problemem przekształcania terenów przemysłowych. Aspekt środowiskowy znajduje swoje miejsce w lokalnych programach ochrony środowiska, natomiast programy rozwoju gminy widzą w tym przekształcaniu realizację celów gospodarczych. Zatem gminy stają się ważnym partnerem w procesie przekształcania terenów, pełniącym rolę lokalnego operatora tego procesu na swoim terenie. W działaniach tych dysponują bardzo ważnym narzędziem, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego może w znacznym stopniu uwzględniać wymagania dotyczące usuwania barier zagospodarowania terenu na nowe cele gospodarcze i społeczne (usuwanie zagrożeń) oraz może promować obszary posiadające potencjał inwestycyjny, nadające się do zainwestowania [3, 4].

Wprawdzie w istniejących warunkach prawnych władze samorządowe oraz administracja na szczeblu wojewódzkim, odpowiedzialne za rozwój regionu, nie mają wprost obowiązku podejmowania działań w zakresie rozwiązywania problemu terenów przemysłowych, jednakże w kontekście rozwoju regionu oraz skali tego problemu w województwie śląskim mają świadomość potencjału, jaki tkwi w tych obszarach. Jednocześnie władze regionalne rozumieją, że tereny te, z racji swojego położenia w centrach miast, stanowią barierę rozwoju miast a mogą przecież stać się nową, „dodaną” przestrzenią, szczególnie cenną w sytuacji braku terenów do rozwoju w granicach miasta.

W programie rewitalizacji poza dokumentami programowymi (strategia rozwoju województwa, studium kierunków i uwarunkowań, strategia rozwoju lokalnego, miejski plan zagospodarowania przestrzennego, strategię kierunkowe) i analitycznymi (demografia, zagadnienia społeczne, ekonomiczne, techniczne, własnościowe, przestrzenne i środowiskowe), powinny być uwzględniane: analizy postaw i preferencji społecznych oraz dyskusje publiczne tematu i projektowanego obszaru rewitalizacji na różnych etapach procesu rewitalizacyjnego [5].

W pracy przedstawiono ogólne cele i kierunki zagospodarowania terenów przemysłowych oraz wyniki przeprowadzonych badań warsztatowych, gdzie na wybranym przykładzie, młodzi ludzie wskazywali szczególnie dla siebie atrakcyjne kierunki przekształceń terenu zdegradowanego.

## 4.2 CELE PRZEKSZTAŁCEŃ TERENÓW ZDEGRADOWANYCH

Cele przekształceń terenów zdegradowanych powinny się wpisywać w politykę kształtowania zrównoważonego rozwoju danego obszaru [6].

Cele można podzielić na: środowiskowe, gospodarcze, społeczne.

**Cele środowiskowe** związane są z poprawą warunków środowiskowych oraz ochroną i kształtowaniem krajobrazu postindustrialnego.

Działania ochronne polegają na:

- ustanawianiu użytków ekologicznych,
- rezerwatów,

- zespołów i parków przyrodniczo-krajobrazowych.

Wprowadzenie nowych funkcji ukierunkowane jest na podniesienie jakości przyrodniczej danego terenu.

Cele środowiskowe często są łączone z zachowaniem dziedzictwa kulturowego, szczególnie tam, gdzie mamy do czynienia z ochroną krajobrazu przemysłowego (wzrostki i zalewiska pogórnice, hałdy, etc.).

**Cele gospodarcze** stanowią główną przesłankę zagospodarowania terenów i obiektów przemysłowych i zdegradowanych.

Kierunki zagospodarowania:

- Zagospodarowanie do celów produkcyjno-technologicznych na funkcje składowania, transportu, produkcji przemysłowej typu „high-tech”, parki przemysłowe, parki naukowo-technologiczne, centra logistyczne, wzorcownie i prototypownie, inkubatory przedsiębiorczości.
- Zagospodarowaniem do celów produkcyjnych może być również produkcja leśna lub rolna (np. uprawy roślin przemysłowych)
- Zagospodarowanie usługowe to przede wszystkim handel i usługi śródmiejskie, gastronomia, centra rozrywki i centra sportowe (lokalizowane często w obiektach przemysłowych), biura, usługi towarzyszące biznesowi.

**Cele społeczne** obejmują działania związane z kulturą, nauką i edukacją, jak również działania odpowiadające na potrzeby mieszkaniowe.

Do działań ukierunkowanych na kulturę i naukę należy: organizowanie muzeów i obiektów wystawienniczych, sal koncertowych, teatralnych, galerii, ochrona relikwii architektonicznych i zabytków techniki, skanseny i ścieżki dydaktyczne, adaptacje obiektów przemysłowych na bazę dydaktyczną szkół wyższych, centra naukowe.

Realizacja potrzeb mieszkaniowych to: sanacja i modernizacja zespołów osiedli zakładowych, zagospodarowanie i uzbrojenie terenów pod nową zabudowę mieszkaniową oraz adaptacja obiektów przemysłowych do funkcji mieszkaniowych (lofty).

#### 4.3 KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW POPRZEMYSŁOWYCH

Głównym zadaniem rewitalizacji jest przywracanie do życia zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów, poprzez przywrócenie im starej lub nadanie nowej funkcji. Rewitalizacja musi angażować zawsze wszystkich aktorów lokalnej sceny: władzę samorządową i różne służby publiczne, a z drugiej strony – biznes i organizacje obywatelskie, a wreszcie – samych mieszkańców.

Podstawą opracowanych metod waloryzacji jest powiązanie genezy terenu przemysłowego z jego docelową funkcją. Określono 7 kierunków zagospodarowania terenów przemysłowych, które definiują przyszłe przeznaczenie terenu pod nowe funkcje [2]:

1. tereny produkcyjne i obsługi produkcji,
2. tereny zabudowy usługowej,
3. tereny zabudowy mieszkaniowej,
4. tereny obsługi komunikacyjnej i transportu,
5. tereny sportu i rekreacji,
6. otwarte tereny zielone,

#### 7. wody powierzchniowe.

Taka klasyfikacja jest częściowo zbieżna z pojęciami stosowanymi w planowaniu przestrzennym. Częściowo, gdyż zdecydowano o łącznym potraktowaniu różnych rodzajów usług. Jeżeli dla danej kategorii terenów brak jest ograniczeń dla większości kierunków zagospodarowania, to główną barierą dla wielofunkcyjnego zagospodarowania takiego terenu może być jego niewystarczająca wielkość.

Na każdym terenie mogą znajdować się obiekty stanowiące źródło problemów, jak i obiekty zasługujące na zaadaptowanie – dla funkcji tej samej, co poprzednio, lub zmienionej możliwości występowania elementów ukształtowania terenu, infrastruktury, dziedzictwa przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w związku z taką, a nie inną genezą.

Hipoteza o możliwym występowaniu obiektów problemowych lub wartościowych ma bardzo duże znaczenie w kontekście opracowywania scenariuszy zagospodarowania terenu.

### **4.4 PREFEROWANE KIERUNKI REWITALIZACJI – WYNIKI BADAŃ WARSZTATOWYCH**

W celu opracowania planu i projektu przekształceń terenu zdegradowanego działalnością przemysłową konieczne jest podjęcie szeregu niezwykle istotnych działań. Należy do nich przede wszystkim analiza możliwości przekształceń terenu, na którą składają się opcje zagospodarowania (czynniki zewnętrzne) oraz właściwości samego terenu, określające jego podatność na przekształcenia (czynniki wewnętrzne). Przy opracowaniu takiego planu bardzo istotna jest ocena ryzyka środowiskowego określająca prawdopodobieństwo wystąpienia skutków zarówno dla człowieka jak i dla środowiska. Ocena ryzyka zdrowotnego zajmuje się przewidywaniem ryzyka dla zdrowia ludzkiego, natomiast ocena ryzyka ekologicznego szacuje skutki dla zasobów środowiska oraz dla zjawisk i procesów w złożonych systemach ekologicznych. Spośród rozpatrywanych czynników ryzyka najpoważniejsze jest ryzyko środowiskowe. Powstaje ono na skutek zanieczyszczeń terenu i związane jest z prowadzoną na nim działalnością produkcyjną, dlatego też przy opracowywaniu planu rewitalizacji danego terenu konieczna jest dokładna analiza ryzyka środowiskowego. Badanie ryzyka środowiskowego jest składowym elementem analiz i badań prowadzonych przy opracowaniu koncepcji przekształcania wybranego obszaru. Uogólniona klasyfikacja terenu poprzemysłowego z uwagi na stopień ryzyka środowiskowego wyróżnia:

- teren bez ryzyka,
- teren z niewielkim ryzykiem, który można bezpiecznie użytkować w określony sposób bez konieczności prowadzenia prac zabezpieczających.
- teren obciążony ryzykiem, musi być oczyszczony lub/i specjalnie zabezpieczony.

Często występuje sytuacja gdy analizowany teren poprzemysłowy nie jest jednorodny, posiada fragmenty zaliczające go do każdej z w/w grup. Z tego powodu ocenia się go jako teren z występowaniem ryzyka środowiskowego. To nakłada wymóg starannego planowania funkcji tak, aby ograniczać ekspozycję jego przyszłych użytkowników na czynniki szkodliwe [2]. Przy projektowaniu kierunków rewitalizacji należy także pamiętać, iż nadrzędnym celem przekształceń terenu poprzemysłowego jest jego aktywizacja gospodarcza, a w jej efekcie powstanie nowych miejsc pracy. Bardzo ważne jest przy planowaniu rewitalizacji przeanalizowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, z którego wynikać

będą warunki kształtowania krajobrazu, co zapewni ład przestrzenny i spójność zabudowy. Ponadto planując przekształcanie terenów zdegradowanych wymagane jest ustalenie dyspozycyjności, określającej podział na funkcje produkcyjne i usługowe terenu oraz dostępność komunikacyjną i uzbrojenie w instalacje podziemne.

Zaprezentowane powyżej działania są realizowane każdorazowo przy opracowywaniu projektów rewitalizacji terenów pogórnich. W ich wyniku powstają plany zagospodarowania tych terenów. Plany te nie rzadko odbiegają od oczekiwań społeczności lokalnej, która często nie jest świadoma ograniczeń jakie stwarza środowisko i występująca degradacja na danym terenie. Pomimo to, bardzo istotne jest, aby w ramach planowania rewitalizacji terenów przemysłowych, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, wziąć pod uwagę opinię mieszkańców, co zapewni ład społeczny na danym terenie.

Poniżej zaprezentowano wyniki badań warsztatowych zrealizowanych w ramach projektu „Edukacja specjalistów z zakresu zarządzania terenami pogórnymi na pograniczu polsko-czeskim”, którego koordynatorem jest Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Instytut Inżynierii Produkcji a partnerem Instytut Inżynierii Górniczej i Bezpieczeństwa, Wydziału Geologiczno-Górniczego VSB-TU w Ostrawie.

Celem badań było zapoznanie się z preferencjami młodych ludzi, zamieszkałych na terenach związanych z działalnością górnictwem zarówno po stronie polskiej jak i czeskiej, odnośnie kierunków rewitalizacji obszarów pogórnich. Uczestnikami warsztatów byli studenci i doktoranci obu jednostek naukowych, po 25 osób z każdej Uczelni.

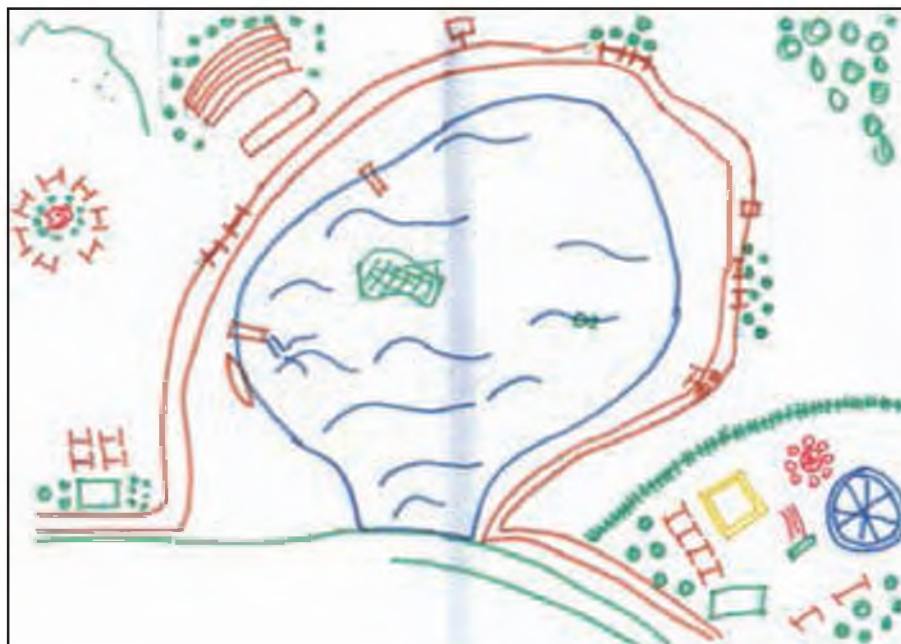
W pierwszej części warsztatów uczestnicy zapoznali się z terenem zniszczonym działalnością górnictwem w Rybniku, który obejmował obszar 35 ha i na którym znajdował się zbiornik wodny powstały w wyniku obniżenia terenu o 3 m. Uczestnicy mieli za zadanie wizualnie zapoznać się z terenem, rozeznaczyć infrastrukturę występującą na wyznaczonym obszarze i zapoznać się ze środowiskiem przyrodniczym. W drugiej części warsztatów uczestnicy zostali podzieleni na pięć osobowe mieszane polsko-czeskie grupy i zostali poproszeni o zaprojektowanie zagospodarowania terenu, który został im wcześniej zaprezentowany. W wyniku ich zespołowej pracy powstały graficzne plany zagospodarowania terenu. Należy zaznaczyć, iż uczestnicy warsztatów mogli bez ograniczeń prezentować swoje pomysły na docelowe funkcje wyznaczonego obszaru.

Zdecydowana większość projektów zakładała przekształcenie zdegradowanego obszaru na teren rekreacyjny. Przykładem takiego typowego zagospodarowania analizowanego terenu jest projekt pt. „Staw rybny” zaprezentowany na rysunku 4.1.

W projekcie tym położono nacisk na przekształcenie zbiornika wodnego w łowisko. Wokół zbiornika zaproponowano umiejscowienie mini amfiteatru, placu zabaw dla dzieci i miejsca na bezpieczne rozpalenie ogniska. Nie zapomniano też o zieleni, która powinna być odpowiednio dobrana do tego miejsca i o ścieżkach rowerowych.

Kolejnym przykładem propozycji rekultywacji terenu pogórnego zaprezentowanym na rysunku 4.2 jest projekt pt. „Funny park”. Tutaj młodzież zaproponowała zaprojektowanie obszaru sprzyjającego wypoczynkowi. Zbiornik wodny został zamieniony na bezpieczne kąpielisko z plażą i z wyspą pośrodku, zwiększając tym atrakcyjność miejsca. Ponadto przewidziano miejsca do uprawiania sportów takich jak: tor dla jazdy na rolkach i deskach oraz mini golf. Zaproponowano także miejsce na pole namiotowe z odpowiednią infrastrukturą. Należy podkreślić, iż ta propozycja sprzyja powstaniu nowych miejsc pracy na

terenie przyległym do analizowanego obszaru, co zapewne miało by pozytywny wpływ na społeczność lokalną.



**Rys. 4.1 Graficzny plan zagospodarowania zbiornika wodnego na terenach pogórniczych w Rybniku pt. „Staw rybny” [7]**



**Rys. 4.2 Graficzny plan zagospodarowania zbiornika wodnego na terenach pogórniczych w Rybniku pt. „Funny park” [7]**

Kolejnym, bardzo interesującym projektem o nazwie „Osiedle jednorodzinne” jest zaprezentowany na rysunku 4.3 plan zagospodarowania omawianego terenu, polegający na powstaniu osiedla domków jednorodzinnych z parkingiem w otoczeniu parku wypoczynkowego.

W tym projekcie zaproponowano także miejsce do gry w paintball, infrastrukturę sportową z parkiem linowym, tenisem, mini golfem oraz mini zoo. W projekcie znajduje się

również kawiarnia edukacyjna i plac zabaw dla dzieci. Wszystko otoczone jest zielenią i zlokalizowane wokół zbiornika wodnego, stanowiącego centralną część wypoczynkową terenu.



**Rys. 4.3 Graficzny plan zagospodarowania zbiornika wodnego na terenach pogórnich w Rybniku pt. „Osiedle jednorodzinne” [7]**

W ramach warsztatów pojawiły się także projekty kładące nacisk tylko na introdukcję w obszar zdegradowany roślinności mającej za zadanie wsparcie procesu rekultywacji, co powinno wspomóc doprowadzenie analizowanego obszaru do stanu zrównowżenia biologicznego.

## **WNIOSKI**

Podsumowując projekty zaprezentowane przez młodzież podczas warsztatów, należy jednoznacznie stwierdzić, iż młodym ludziom zależy na takim kierunku zagospodarowania obszarów zdegradowanych, który będzie wspierał budowę terenów rekreacyjnych, sprzyjających uprawianiu sportów i różnym formom wypoczynku. Młodym ludziom zależy także na różnorodności biologicznej terenu i możliwości korzystania z dobrodziejstw natury.

Analizując powstałe prace należy zauważyć, iż pomysłowość i rodzaj propozycji jakie zaprezentowali uczestnicy były niezwykle zróżnicowane, ale jeden element był wspólny. Wszystkie projekty zakładały utrzymanie zbiornika wodnego jako elementu podnoszącego atrakcyjność obszaru. Należy zatem założyć, że nie jest w interesie społecznym likwidacja terenu zalewowego, a więc należy rozważyć utrzymanie powstałego zbiornika na analizowanym terenie.

Zaprezentowane projekty, choć często charakteryzujące się dużym rozmachem i nie do końca przemyślaną możliwością realizacji danego projektu na analizowanym terenie, należy wykorzystać jako wyznacznik kierunków rewitalizacji terenów pogórnich występujących na terenie śląska zarówno po stronie polskiej jak i czeskiej. Szczególne znaczenie mają zaprezentowane propozycje ze względu na autorów – młodych ludzi, którzy będą w przyszłości beneficjentami terenów poddawanych obecnie rekultywacji.

Zaprezentowane wyniki prac warsztatowych mogą stanowić jedynie przyczynek do

dyskusji nad potencjalnymi kierunkami zagospodarowania obszarów zdegradowanych tym niemniej z pewnością wskazują na preferencje młodych ludzi. Szczególną wartość autorzy projektu upatrują w kreowaniu aktywnej, odpowiedzialnej za środowisko postawy młodych ludzi i umiejętności partycypacji w procesach uzgadniania planów i programów zagospodarowania terenu.

*Artykuł jest wynikiem realizacji projektu finansowanego  
z funduszy strukturalnych w ramach Programu Operacyjnego  
Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013.*

## **LITERATURA**

1. Bednorz J.: Społeczno-ekonomiczne skutki eksploatacji węgla kamiennego w Polsce, Zeszyty Politechniki Śląskiej, Seria Górnictwo i Geologia nr 4 tom 6, Gliwice 2011
2. Wojewódzki program przekształceń terenów przemysłowych i zdegradowanych wraz z koncepcją rozbudowy narzędzi informatycznych oraz prognozą jego oddziaływania na środowisko – Etap I, IETU/GIG Katowice 2011.
3. Jaros I., Białecka B.: Dostęp społeczeństwa do informacji o środowisku - teoria. Problemy Ekologii. 2006, 6, s. 307 – 313.
4. Ziora J.: Rewitalizacja terenów przemysłowych – materiał niepublikowany.
5. Santarius P., Białecka B., Grabowski J.: Środowiskowe i gospodarcze problemy spowodowane degradacją terenów w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym. Prace Naukowe GIG, seria Górnictwo i Środowisko. 2007, 1, s. 85 – 100.
6. Environmental protection in industrial agglomerations - praca zbiorowa pod redakcją B. Białeckiej i J. Grabowskiego, Wydawnictwo GIG, Katowice 2007.
7. Materiały uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach konferencji otwierającej projekt „Edukacja specjalistów z zakresu zarządzania terenami pogórnictwami na pograniczu polsko-czeskim”, 24-25 kwiecień 2013, Rybnik-Kamień.



## ANALIZA KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW POGÓRNICZYCH – STUDIUM PRZYPADKU

**Streszczenie:** Rewitalizacja terenów zdegradowanych działalnością górniczą może mieć ważny udział w lokalnym rozwoju gospodarczym jak również w odnoszeniu się do kluczowych kwestii społecznych i środowiskowych. W województwie śląskim, regionie najbardziej uprzemysłowionym i wciąż podlegającym przeobrażeniom gospodarczym jest wiele kopalń czynnych, zamkniętych i takich, które będą likwidowane w najbliższej przyszłości. Wciąż trwa dyskusja, jak z pożytkiem dla środowiska, społeczeństwa i krajobrazu zagospodarować te ogromne tereny przemysłowe. Niniejszy artykuł przedstawia wyniki badań warsztatowych zrealizowanych w ramach projektu „Edukacja specjalistów z zakresu zarządzania terenami pogórnymi na pograniczu polsko-czeskim”, którego koordynatorem jest Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Instytut Inżynierii Produkcji a partnerem Instytut Inżynierii Górniczej i Bezpieczeństwa, Wydziału Geologiczno-Górniczego VSB-TU w Ostrawie. Przeprowadzone warsztaty miały na celu aktywizację społeczeństwa poprzez zapoznanie się z preferencjami młodych ludzi, odnośnie kierunków rewitalizacji obszarów pogórnymi zamieszkałych na terenach związanych z działalnością górniczą zarówno po stronie polskiej jak i czeskiej.

**Słowa kluczowe:** tereny pogórnice, rewitalizacja terenów pogórnice, degradacja środowiska, kierunki rewitalizacji

Prof. dr hab. inż. Barbara BIAŁECKA, dr inż. Katarzyna MIDOR, dr inż. Michał ZASADZIEN  
Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania  
Instytut Inżynierii Produkcji  
ul. Roosevelta 26, 41-800 Zabrze  
e-mail: Barbara.Bialecka@polsl.pl; Katarzyna.Midor@polsl.pl; michal.zasadzien@polsl.pl



CI 3 / Cel 3  
2007. 2013



EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA  
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO  
PŘEDPŮSOJEMÍ HRANICE / PRZEKRAZAMY GRANICE



Edukacja specjalistów z zakresu zarządzania terenami pogórnymi na pograniczu polsko-czeskim  
Výchova specialistů v oblasti péče o posthorní území v polsko-českém pohraní